

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”

**Viața națională, bisericească și culturală a
românilor ortodocși de pe Valea Bârgăului
(sec. XVIII - XX)**

**-TEZĂ DE DOCTORAT-
REZUMAT**

Conducător Științific,

Pr. Prof. Univ. Dr. Alexandru MORARU

Doctorand,

Alin Georgian Constantin Miheșțian

Cluj-Napoca

2018

CUPRINS

INTRODUCERE	8
1. Motivația alegerii temei	8
2. Actualitatea temei	9
3. Stadiul actual de cercetare cu referire la temă	11
4. Metode de cercetare și structura lucrării	12
I. AȘEZARE GEOGRAFICĂ. VECINII. CADRUL NATURAL. BÂRGĂUL.....	16
I.1. Așezarea geografică, limitele și vecinii.....	16
I.1.a. Considerații istorico-geografice ale Văii Bârgăului	17
I.1.b. Limitele vechi ale Văii Bârgăului.....	22
I.1.c. Limitele actuale ale Văii Bârgăului	24
I.2. Vecinii	26
I.2.a. Vecinătăți de relief.....	26
I.2.b. Vecinătăți hidrografice	26
I.2.c. Vecinătăți administrative	26
I.3. Cadrul general.....	27
I.3.a. Relieful	27
I.3.b. Hidrografia.	31
I.3.c. Clima.....	35
I.3.d. Flora și fauna	36
I.3.e. Toponimia Văii Bârgăului	40
I.3.f. Populația și așezările omenești.....	53

II. VIAȚA NAȚIONALĂ. ISTORIA „ȚĂRII BÂRGĂULUI”	73
II.1. „Țara Bârgăului” din vechime până la militarizarea ei din anul 1784. Primele atestări documentare.....	73
II.1.a. Vestigii arheologice.....	73
II.1.b. Epoca străveche și veche.....	75
II.2. Țara Bârgăului în perioada graniței militare (1784-1851)	90
II.2.a. Perioada Regimentului de Graniță (1784-1851).....	92
II.2.b. Evenimentele din anii 1848-1849 în Țara Bârgăului	98
II.2.c. Menținerea conștiinței naționale în perioada graniței militare. Realizări în această etapă.	102
II.3. Valea Bârgăului între anii 1851-1947	108
II.3.a. Demilitarizarea Văii Bârgăului (1851). Consecințe	108
II.3.b. Lupta de emancipare a locuitorilor din Țara Bârgăului	110
II.4. Perioada 1918-1940.....	141
II.4.a. Reforma agrară din 1921 în „Țara Bârgăului”	141
II.4.b. Manifestare de spirit antifascistă și antirevizionistă la Prundu Bârgăului, 1935-1936	149
II.5. Perioada 1940-1947.....	152
II.5.a. „Țara Bârgăului” sub ocupația fascisto-horthystă.....	152
II.5.b. Urmările celui de-al doilea război mondial.....	154
III. VIAȚA BISERICESCĂ A ROMÂNILOR ORTODOCȘI DE PE VALEA BÂRGĂULUI	161
III.1. Considerații istorico-religioase	161
III.2. Micromonografii. Parohiile de pe Valea Bârgăului.	170
III.2.a. Parohia Rusu Bârgăului	170

III.2.b. Parohia Josenii Bârgăului	173
III.2.c. Parohia Mijlocenii Bârgăului	175
III.2.d. Parohia Susenii Bârgăului.....	176
III.2.e. Parohia Prundu Bârgăului.	178
III.2.f. Parohia Tiha Bârgăului.....	180
III.2.g. Parohia Mureșenii Bârgăului.	182
III.2.h. Parohia Bistrița Bârgăului.....	186
III.2.i. Parohia Tureac	188
III.2.j. Parohia și Mănăstirea Piatra Fântânele.....	189
III.3. Relațiile dintre ortodocși și celelalte etnii și culte de pe Valea Bârgăului.....	194
IV. ACTIVITĂȚI CULTURAL-ȘTIINȚIFICE, PUBLICISTICE, LITERARE ȘI CULTURAL-ARTISTICE. ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR	202
IV.1. Activități cultural-științifice, publicistice și literare	202
IV.1.a. Societăți și asociații culturale.....	204
IV.1.b. Personalități culturale, laice și bisericești de pe Valea Bârgăului	213
IV.1.c. Situația școlară de pe Valea Bârgăului. Considerații generale.	237
IV.2. Etnografie și folclor	273
IV.2.a. Obiceiuri la naștere	274
IV.2.b. Nunta și obiceiuri de nuntă.....	281
IV.2.c. Moartea și obiceiuri la înmormântare	295
V. CONCLUZII	302
VI. BIBLIOGRAFIE.....	307
VII. ANEXE	324

Cuvinte cheie: viață națională, viață bisericească, viață culturală, ortodoxie, Valea Bârgăului, sec. XVII-XX, Bistrița-Năsăud.

Lucrarea de doctorat, intitulată *Viața națională, bisericească și culturală a românilor ortodocși de pe Valea Bârgăului (sec. XVIII - XX)*, își propune să fie o cercetare de istorie bisericească științifică și documentară care să întregească un gol în literatura de specialitate.

Lumea Bârgăului este un bloc compact și rezistent al românismului și ortodoxismului, al ideii de unitate și libertate, magistral ilustrate prin îndelunga și rodnică relație cu Moldova, prin jertfa numeroșilor călugări care au întemeiat mănăstiri pe Valea Bârgăului și celor asemenea lor.

Am socotit util și important, împreună cu îndrumătorul științific al lucrării, să înscriem truda noastră tocmai pe această perioadă de la militarizarea ei din anul 1783 și 30 august 1940, când o mare parte a Transilvaniei a fost anexată Ungariei lui Horthy, schimbând în mod dramatic destinele locuitorilor săi. Atât perioada premergătoare militarizării, cea interbelică cât și cea postbelică reprezintă fragmente ale istoriei noastre caracterizate de intense eforturi pentru consolidarea și modernizarea României întregite.

Lucrarea de față încearcă să identifice și să adune la un loc, datele și documentele vechi cu caracter monografic despre ținutul bârgăuan, remarcând faptul că românii de pe aceste meleaguri au rămas ortodocși, indiferent de perioadele critice prin care au trecut. Ea se dorește a fi cercetare completă și complexă asupra unei văi de poveste din județul Bistrița-Năsăud, frumoasa vale a Bârgăului, vale de legendă și dor, greu încercată de vicisitudinile istoriei.

Lucrarea reprezintă, sperăm, un demers actual monografic intern și interdisciplinar prin care dorim să surprindem realități socioculturale și spirituale ale acestei zone, văzute în evoluția ei istorică, având ca bază documentații de bibliotecă și de arhivă.

Până în prezent Valea Bârgăului nu a fost cercetată în mod amănunțit pentru a se putea întocmi un studiu de sinteză sau o monografie complexă.

În ceea ce privește structura compozițională a lucrării se pot distinge patru capitole mari, cu subcapitolele aferente, fiecare având o tematică proprie.

Primul capitol intitulat, *Așezare geografică. Vecinii. Cadrul natural. Bârgăul și bârgăuanii*, este împărțit în trei subcapitole și urmărește în linii mari amplasarea Văii Bârgăului în cadrul județului Bistrița-Năsăud, analizând geologia formării acestei văi, limitele vechi, actuale și vecinătățile de relief, hidrografice și administrative ale acestei zone, totodată, analizând și considerațiile istorico-geografice care au precedat la formarea acestui ținut de pe

cursul Bistriței Ardelene. Folosind metoda geografică, analitică și comparativă, am încercat o analiză amănunțită, surprinzând perioade din istoria acestui ținut, care a aparținut din punct de vedere istorico-administrativ când de Ioan zis Henul, când de familiile nobiliare înrudite Bethlen și Apaffi, când de orașul Bistrița și iarăși de familia Bethlen, până la militarizarea ei în anul 1783. O analiză, prin metoda comparativă, am încercat să facem în ceea ce privește toponimia cuvintelor din ținutul Bârgăului, atât prin cercetarea și compararea diferitelor ipoteze a mai multor cercetători, în identificarea originii cuvântului „bârgău”, cât și a celorlalte cuvinte folosite pe aceste meleaguri, iar în ultima parte a acestui capitol am tratat prin metoda cronologică și descriptivă cu caracter istoric, datele privind teritoriul și evoluția administrativ-teritorială a populației și așezărilor omenești de pe Valea Bârgăului, majoritatea țărani iobagi, dar și grăniceri liberi, după înființarea Regimentului al II-lea de graniță, într-un lung proces de consolidare atât a destinului lor cât și a comunităților, raportat la evoluțiile Principatului transilvănean.

Al doilea capitol este alcătuit din șase subcapitole și analizează *Viața națională - Istoria Văii Bârgăului*, din cele mai vechi timpuri până spre sfârșitul secolului XX, începând cu vestigiile arheologice descoperite pe teritoriul diferitelor comune de pe această vale, care atestă o zonă locuită încă din paleolitic, tratând prin metoda istorică și cronologică, evenimente din viața, lupta de emancipare și unitate a locuitorilor din „Țara Bârgăului”, iar mai apoi aspecte ale manifestărilor prin diferite memorandumuri, petiții și „plângeri” adresate fie Curții de la Viena, fie altor „stăpâniri” care au dominat spațiul ținutului bârgăuan, toate acestea pentru năzuința atingerii scopului unitar al unei Români întregite. Acest capitol urmărește în linii mari analiza surselor bibliografice atât a celor inedite prin cercetarea Arhivelor Naționale, manuscrise și izvoare de istorie orală, cât și un număr însemnat de studii pe această temă. Întreaga bibliografie consultată ne-a permis să identificăm și să punem accentul pe unele probleme care nu au fost abordate până acum sau care nu au trezit interesul cercetătorilor.

Cel de-al treilea capitol al lucrării tratează *Viața bisericească a românilor ortodocși de pe Valea Bârgăului*, în care ne propunem să reconstituim modul în care structurile instituționale bisericești românești, atât cele ortodoxe cât și cele unite, au ajutat la modernizarea parcursă de societatea românească, adaptându-se noilor realități, atât în urma hotărârilor centralizatoare ale ierarhilor de la Sibiu și Blaj, cât și ca urmare a cerințelor locale, și nu în ultimul rând a legăturilor dintre aceste structuri și mișcarea națională. Acest capitol urmărește să micromonografieze fiecare din parohiile ce se află pe teritoriul Văii Bârgăului, oferind o imagine

a vieții instituționale bisericești printr-un scurt istoric al acestora și arătând totodată că activitatea lor și cea misionar-pastorală a preoților, deși realizându-se în condiții istorice vitrege, a păstrat credința majorității populației de aici, în cea mai mare parte ortodoxă. Un mare aport l-au avut structurile bisericești, de la susținerea indirectă până la implicarea în marile acțiuni ale luptei naționale prin impunerea tacticii pasiviste și acțiunii memorandiste la mișcarea națională a românilor din Transilvania.

Al patrulea capitol al lucrării intitulat, ***Activități cultural-științifice, publicistice, literare și cultural-artistice. Etnografie și folclor***, analizează în primul subcapitol activitatea culturală motivată de „zbaterea sufletească neconținută a unui întreg popor”. Pentru realizarea unității naționale și statale depline, societățile culturale, reuniunile, casele de citire, în timpul stăpânirii austro-ungare, au reprezentat focare de educație, fortărețe spirituale pentru românii acestui ținut culminând prin înfăptuirea la 1 Decembrie 1918, la Alba-Iulia, a unirii tuturor românilor. În perioada interbelică, societatea românească a străbătut un complex demers de reformulare politică, economico-socială și culturală în conjunctura oferită de statul unificat. Legile învățământului împreună cu adoptarea modificărilor sociale, a Constituției din 1923, reforma agrară și cea a votului universal au favorizat modernizarea societății. Datorită acestei situații, răspândirea culturii, inclusiv în mediul rural, capătă o importanță deosebită, fiind o premisă pentru evoluția individului și a comunității. Progresul satului prin răspândirea culturii pe baza cunoașterii realităților social-economice și culturale s-a dovedit a fi o preocupare consecventă pentru intelectualitatea bângăuană, pentru a fi „un focar de lumină și un îndreptar pentru toți ce doresc ridicarea satelor prin difuzarea culturii”. Cel de-al doilea subcapitol tratează cel mai important domeniu de ritologie: obiceiurile de familie. Descrierile etnografice sunt împărțite în trei secțiuni referitoare la naștere, la ceremonialul nupțial și la riturile practicilor funerare, o secțiune aparte constituind obiceiurile de petrecere specifice Văii Bârgăului.

Lucrarea de față, *Viața națională, bisericească și culturală a românilor ortodocși de pe Valea Bârgăului (sec. XVIII - XX)*, reprezintă dorința noastră de a demonstra concret că în acest areal bângăuan românii au continuat să trăiască din vremuri îndepărtate până în zilele noastre, constituindu-se într-un studiu monografic care tratează istoria națională, bisericească și culturală a acestei văi din județul Bistrița-Năsăud.

În prima parte cu caracter geografic, teza noastră a realizat o prezentare amănunțită a acestui ținut, locuit din paleolitic, dovedind că din punct de vedere al așezării, Valea Bârgăului

este o adevărată „Terra Incognita”, cu un peisaj geografic de basm, de o frumusețe inegalabilă, cu plaiuri domoale dominate de măguri vulcanice, cu poieni și fântâni naturale, păduri de foioase și conifere, livezi și ogoare, flori, pajiști și oameni de omenie ce trăiesc într-o salbă de sate: BÂRGAIELE.

Orice încercare de descifrare a complexului ambient în care trăiesc Bârgăuanii este un demers ce se așează lângă sufletul unor oameni, că locuitorii acestor plaiuri sunt și iuți și harnici dar și descurcăreți.

Sunt dăltuiți în eternitatea munților ce le stau pavăză și știu să-și apere interesele, iar prin vreme, când jug străin le-a fost așezat pe grumaji, au cârtit și n-au facut lașă ascultare.

Creatorii de frumos și de cultură porniți către lume și nemurire de pe această vale, au știut să-i cânte și frumusețea, dar și perenitatea, iar făuritorii acestui etern de minunate împliniri sunt oamenii acestor locuri, sunt frate cu codrul pe care nu l-au tradat niciodată, așa cum n-au trădat nici dragostea față de glia străbună ori pasiunea pentru creșterea animalelor.

Ei își iubesc obârșia, își iubesc pământul și obiceiurile, își prețuiesc tradiția și cultura și au puterea să-i priveasca în ochi, cu privire senină, pe cei cu care stau la taifas.

În concluzie, așezările omenești din Țara Bârgăului au cunoscut următoarea evoluție: la început a existat o obște sătească „Borgo” sau „Bârgău”, la început liberă, iar mai târziu - obște aservită - din care s-a format „Bârgăul de Jos”. Prin defrișări și roiri spre est s-a format „Bârgăul de Sus”, iar între ele „Bârgăul de Mijloc”. Deci vechea obște sătească (cnezatul de vale) „Borgo” a devenit domeniu feudal pe vremea regelui Carol Robert, fiind stăpânit în perioada 1308-1342 (prima atestare documentară în 1311) de familiile nobiliare înrudite Apaffi și Bethlen (de origine română), apoi de Ioan Henul cu sprijinul monarhului amintit, pentru ca în 1386 să se afle din nou în posesia nobililor din familia Bethlen, ai căror urmași vând în 1506 domeniul cetății Bistrița și îl răscumpără din nou în 1552, rămânând în posesia lor până în 1784, când Țara Bârgăului este militarizată în Regimentul al II-lea de graniță năsăudean ce a dăinuit până în 1851.

Istoria Țării Bârgăului, mai bine de șase decenii (1784 – 1851) se confundă cu istoria Regimentului al II-lea românesc de graniță nr. 17, denumit oficial la început: „Zweites walachen grenz-infanterie-regiment”, iar mai tarziu: „II walachen grenz-infanterie-regiment nr. 17”, iar de la 1849, ca urmare a luării în considerare a petiției înaintate de grănicerii năsăudenii către Curtea imperială, în urma adunărilor de la Năsăud din 10 iulie și 13-14 septembrie 1848: „II Romanen Grenz-Infanterie-Regiment nr. 17”.

Militarizarea a fost privită de majoritatea bârgăuanilor ca favorabilă situației lor, în urma promisiunilor făcute de reprezentanții oficiali al Curții imperiale. Tocmai de aceea, la 31 ianuarie 1784, împăratul Iosif al II-lea emite un decret cu privire la înscrierea voluntară a satelor din vecinătatea graniței militare.

Regimentul al II-lea fiind format din românii a 44 de comune de pe teritoriul Văii Rodnei, Văii Bârgăului, Șieului și Mureșului, avea gravat pe emblema lui inscripția: „Virtus Romana Rediviva” („Virtutea română reînviată”) și circumscripția: Sigil II Legion Valache nr. 17, ambele invocând originea grănicerilor și dominând autoritar o vreme îndelungată Istoria Țării Năsăudului și a Țării Bârgăului.

În urma militarizării, vechii iobagi au devenit oameni liberi, dar în schimbul acestei libertăți au avut de plătit diferite impozite, precum și anumite taxe pentru lemne și pășuni.

Momentul înfrângerii Revoluției din 1848, când ținutul bârgăuan a devenit un teritoriu de operațiuni militare, a făcut ca țărănimea bârgăuană să devină una cu obligații de a plăti dări regești pentru case și pământ. În anul 1861 va lua ființă „Districtul Românesc Autonom al Năsăudului”, introducându-se limba română în toate toate instituțiile publice.

Între 1867-1876, în urma unirii cu Districtul Bistriței ia ființă județul Bistrița-Năsăud. Satele bârgăuane, din punct de vedere administrativ au făcut parte din plasa Iad cu sediul la Prundu Bârgăului. Tot patrimoniul grăniceresc, trecut în rândul foștilor grăniceri, i-a ajutat să accedă la cultură și să contribuie la răspândirea ei. Din această luptă a „mișcării memorandiste” au făcut parte și o serie de învățători, preoți și țărani de pe aceste meleaguri, care au avut un aport semnificativ la emanciparea populației.

În urma înfăptuirii Marii Uniri de la 1 decembrie 1918 și desăvârșirea statului unitar-național-român, începând cu 10 noiembrie 1918, pe toată Valea Bârgăului s-a trecut la constituirea consiliilor naționale și gărzilor comunale. Însă, venind anul odiosului Dictat de la Viena, când și această vale a fost anexată Ungariei lui Horthy, s-au schimbat în mod dramatic destinele locuitorilor săi. Toate schimbările ce au urmat au creat în rândul populației localnice adevărate momente de suferință care au culminat cu martiriul celor 7 de sub cerul Heniului.

Cu bune și rele, dezvoltarea societății de pe Valea Bârgăului de la sfârșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. XX, s-a înscris în linii mari pe panta evoluției generale a societății transilvănene. Comunitatea rurală, lumea aceasta închisă și beneficiară a unor cutume străvechi a început să se schimbe atât în planul relațiilor sociale cât și interumane. Impactul noilor realități

după anul 1951 obligă comunitatea grănicerească din zonă la un dialog permanent, la transformări lente dar sigure și racordarea la tendințele generale de evoluție. Integrată în condițiile Transilvaniei, zona a cunoscut o evoluție cu particularități accentuate, în care nota dominantă a fost conectarea la spiritul timpului.

Beneficiind de deschiderea oferită prin realizarea căii de comunicație cu Bucovina - drumul Iosefinian - comunitățile din Valea Bârgăului s-au integrat procesului general de evoluție a zonei fostului regiment de graniță năsăudean.

Chiar dacă au fost militarizate mai târziu, ele au urmat același traiect de evoluție, în care relația biunivocă între ceea ce „au dat” și ceea ce „au primit” a definit gradul de implicare în angrenajul sistemului militar, cât și așteptările - poate nu întotdeauna realizate - de transfer a beneficiilor acestuia asupra oamenilor.

După desființarea sistemului confinar și „omogenizarea” administrativă din anul 1876, traiectul s-a încadrat în evoluția generală a sistemului dualist austro-ungar.

Transformări importante s-au produs odată cu revenirea la matricea istorică, România, în anul 1918.

Mutații importante au avut loc ca urmare a celor două acțiuni de redistribuire a pământului, în urma reformelor agrare din 1921 și 1945.

În acest tablou, schițat la modul general, s-au înscris și localitățile de pe Valea Bârgăului.

Iar documentele din corpul lucrării vin să întărească, prin consemnarea unor momente definitorii ale acestui traiect, aserțiunile din paginile acestui excurs istoric, potrivit formulei perene *vreme trece, vreme vine*.

Structura societății românești la sfârșitul secolului al XVIII-lea și ultimele decenii ale celui următor, a determinat poziția românilor în viața politică și socială a spațiului pluriconfesional, etnic și cultural al Transilvaniei.

La sfârșitul sec. al XIX-lea, statisticile indică o populație românească de peste 50%, aflată în creștere, iar din acest procent, mai mult de 90% reprezenta mediul rural (țărănimea dependentă de moșie sau liberă).

Biserica ortodoxă, în existența ei, s-a dovedit a fi cea mai rezistentă instituție care a înfruntat necazurile și vitregiile vremurilor. Ea este profund ancorată în viața țării și legată structural de viața poporului român pe care l-a slujit și-l slujește împletindu-și cu el idealurile prin slujitorii ei, păstrând mereu aprinsă făclia credinței străbune, a dragostei față de Dumnezeu

și aproapele.

Deși, dominat de tradiție, substratul religios al românilor ortodocși ardeleni, rămas impermeabil influențelor culturale din această zonă, se va suprapune treptat unei „diversități etno-lingvistice și etno-confesionale care vor da o notă specifică acestei civilizații”, oferindu-i un aspect cosmopolit. Astfel, sfârșitul sec. al XVIII-lea, caracterizat de bipolaritate confesională marchează cele două confesiuni, ortodoxă și greco-catolică, unindu-le și învrăjbindu-le deopotrivă, dar care, fie concentrat, fie separat au luptat pentru păstrarea specificului național ardelean.

Așadar, colaborarea dintre cele două biserici surori a îmbrăcat forme diverse și a constituit o dovadă a luptei pentru organizarea învățământului confesional, pentru redobândirea fondurilor grănicerești, reușind, în ciuda unei dezbinări confesionale, să îndrume și să susțină financiar una dintre cele mai vechi și prestigioase rețele de învățământ românesc din Transilvania.

Intelectualitatea și preoțimea bârgăuană a sprijinit mișcarea memorandistă nu numai cu condeiul, ci și cu prezența lor în centrul politic al mișcării. În cele două războaie mondiale, românii Bârgăuani au dat o jertfă de sânge de peste 600 de vieți omenești plus „martiriul celor șapte de sub cerul Heniului”.

Bârgăuanii au știut să ardă vâlvătaie pentru marile lor idealuri, idealuri alimentate mai ales de școlile din care au răsărit Bârgăuanii și mândri, frumoși și chiar deștepti.

Această continuitate a ținutului bârgăuan a dat-o și dorința acestora de a păstra ceea ce au dobândit, iar ca o expresie a ei sunt obiceiurile specifice de petrecere din ținutul bârgăuan ca formă de „viață socială” ce rimează și dă sens „vieții cotidiene și de sărbătoare”, cum sunt momentele importante din familie.

BIBLIOGRAFIA

Biblia sau Sfânta Scriptură, Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, București, IBMBOR, 1988.

A. Dicționare și enciclopedii

1. ACADEMIA ROMÂNĂ, *DEX (Dicționarul Explicativ al Limbii Române)*, Ediția a II-a, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998.
2. *** *Instituții feudale din Țările Române, Dicționar*. București, 1998.
3. BRIA, Ioan, *Dicționar de teologie ortodoxă de la A-Z*, ed. I, București, 1994.
4. GHINOIU, Ion, *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*, Ed. Fundației Culturale Române, 1997
5. PĂCURARIU Mircea, *Dicționarul Teologilor Români*, Ed. Universul Enciclopedic, București, 1996.
6. SUCIU, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, volum I, București, 1967, volum II, București, 1968.
7. SZABÓ, T. Attila, *Dicționar toponimic*, vol. I, București, 1976, vol. V, București, 1993.
8. TOGAN, Nicolae, MOLDOVAN, Silvestru, *Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria*, Sibiu, 1909.
9. TOTU Maria, PETRE Florea, ABRUDAN Paul, „Bărbați ai datoriei 1848 – 1849”, *Mic dicționar*, Ed. Militară, București, 1984.

B. Izvoare

Direcția Județeană Bistrița a Arhivelor Naționale

10. Fond: Protopopiatul Ortodox al Văii Bârgăului, 1860.
 11. Fond: Oficiul Parohial Prundu Bârgăului, C 4, 1886, inv. 58. Fond: Pretura Plasei Bârgău, Dosar 21.
 12. Fond: Oficiul Parohial Bistrița Bârgăului, Dosar 1, 1936.
 13. Fond: 217/1956, Legea și Regulamentul reformei agrare, nr. 187/1945.
 14. Fond: Decretul lege pentru înfăptuirea reformei agrare, nr. 187/1945.
 15. Fond: Oficiile Parohiale de pe Valea Bârgăului.
 16. Fond: Regimentul românesc de graniță.
 17. fond nr. 96, George Georgiță, Însemnări istorice și geografice despre comuna Mureșeni, 1884, mss.
 18. Fond Revizoratul școlar Năsăud, C. 1, inv. 3
 19. Fondul Revizoratul Școlar Năsăud, d. I, inv. 7
- Arhivele Statului Năsăud*
20. Fond Colecții diferite A.P. Alessi, pac. 1, dosar 6-9.
- Arhiva Ministerului de Interne Bistrița*
21. Fond Documentar, Dosar nr. 10, vol. 16.

- Arhiva Parohiei Tiha Bârgăului*
22. Matricole/1787
Arhiva parohiei Bistrița Bârgăului
23. *Condica bisericii Greco-orientale*, 1896, mss.
Arhiva Mănăstirii Piatra Fântânele
24. Dosar nr. C III/1960, Date statistice la 31 decembrie 1959, Mănăstirea Piatra Fântânele, f. 10 (îndosariate în 1960).
Arhiva Primăriei Prundu Bârgăului
25. Registrul stării civile-Născuți, nr. crt. 104, Năsăud, 1931.
Arhiva Parohiei Prundu Bârgăului
26. Matricola botezaților, tom. V, nr. 96/1931.

C. Manuscrise

27. BOZGA, Ilarion, *Monografia comunelor din Valea Bârgăului*, mss. în Arhiva Națională a Județului Bistrița.
28. FILIP, V. Teodor, *Atrocitățile autorităților maghiare din comuna Prundu Bârgăului*, mss. în Arhiva Națională a Județului Bistrița
29. GHIȚA, Eudochia, *Monumente ale naturii și locuri de interes turistic pe Valea Bârgăului*, mss.
30. GHIȚAN, Teodor, *Valea Bârgăului. Monografie geografică*, lucrare de licență, Cluj, 1947.
31. MĂNARCĂ, George, *Trecutul satului, bisericii, școlii Mijlocenii Bârgăului*, mss.
32. MOLDOVAN, Grigore, *Monografia comunei Bistrița Bârgăului*, mss. în Arhiva Națională a Județului Bistrița.
33. NEMEȘ, Viorel, *Contribuții la monografia Prundu Bârgăului*, lucrare de grad, mss. aflat în posesia autorului
34. NEMEȘ, Viorel, *Monografia istorică a comunei Prundu Bârgăului*, mss.
35. VLAD, Teodora, *Toponimia comunei Bistrița Bârgăului*, lucrare de licență, 1985.
36. VRĂȘMAȘ, Teodor, *Țara Bârgăului*, mss. dactilografiat în posesia autorului, 1995-1997.
37. VRĂȘMAȘ, Teodor, *Monografia comunei Tiha Bârgăului*, mss.
38. VRĂȘMAȘ, Teodor, *Monografia comunei Tiha Bârgăului* (manuscris), 1968; *Valea Bârgăului* - monografie geografică (manuscris), lucrare pentru gradul I, 1980.
39. VRĂȘMAȘ, Teodor, *Mitul Dracula și Țara Bârgăului*, mss.
40. VRĂȘMAȘ, Teodor, *Valea Bârgăului, studiu geografic*, mss. în Arhiva Națională a Județului Bistrița, lucrare pentru obținerea gradului I didactic, 1980.

D. Izvoare de istorie orală

41. Informații de la Pr. Cotuțiu Andrei, paroh în Mureșenii Bârgăului, Județul Bistrița-Năsăud.
42. Informații de la Pr. Jauca Ioan, paroh în Prundu Bârgăului, Județul Bistrița-Năsăud.
43. Informații de la Pr. Platon Ioan, paroh în Rusu Bârgăului, Județul Bistrița-Năsăud.
44. Informații de la Pr. Simion Nicolae, paroh în Josenii Bârgăului, Județul Bistrița-Năsăud.
45. Informații de la Pr. Timocea Emil, paroh în Bistrița-Bârgăului.
46. Informații de la Pr. Paroh Ioan Fontu, paroh în Tiha Bârgăului, Județul Bistrița-Năsăud.
47. Informații de la Pr. Vlașin Arghir, paroh în municipiul Bistrița, Județul Bistrița-Năsăud.

48. Informații de la Solcan Pamfília, stareța Mănăstirii „Adormirea Maicii Domnului” din Piatra Fântânele, Județul Bistrița-Năsăud.
49. Informații de la Pr. Paroh Gabriel Pugna, paroh în Susenii Bârgăului, Județul Bistrița-Năsăud.
50. Informații de la Protos. Hort Gavril, Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” din Piatra Fântânele, Județul Bistrița-Năsăud.
51. Informații de la Măriuca Badiu, n. 1940, Prundu Bârgăului.
52. Informații de la Maria Bozga, n. 1953, Josenii Bârgăului.
53. Informații de la Nastasia Pavelean, n. 1930 din Tiha Bârgăului.
54. Informații de la Mateiu Ioan, n. 1944, Rusu Bârgăului.
55. Informații de la Nastasia Țarcă, n. 1935, Josenii Bârgăului.

E. Volume

56. ***, Societatea Cultural-Științifică „George Barițiu”, *Istoria României. Transilvania*, vol. II, Ed. George Barițiu, Cluj-Napoca, 1997.
57. ANDRIȚOIU, Constantin, *Istoria Țării Bârgăului-în date*, Ed. Mesagerul, Bistrița, 2006.
58. BĂLAN, Nicolae *Mântuiește Doamne poporul Tău*, Sibiu, 1945.
59. BĂLAN, Traian, *Dinistoricul Câmpulungului*, București, 1960.
60. BARIȚIU, George, *Părți alese din Istoria Transilvaniei pe 200 de ani în urmă*, vol. I, volum îngrijit, note, comentarii și indice de academician Ștefan Pașcu și prof. dr. Florin Solvan; Studii introductive de academician Ștefan Pașcu, Inspectoratul pentru cultură al județului, Brașov, 1993.
61. BELDIE, Al., PRIDVOMIC, C., *Flori din munții noștri*, Ed. Științifică, București, 1965.
62. BOCȘAN, Nicolae, LUMPERDEAN, Ioan, AUREL-POP, Ioan, *Etnie și confesiune în Transilvania (sec. XIII-XIX)*, Ed. Cele Trei Crișuri, Oradea, 1994.
63. BODEA, Cornelia, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982, vol. I.
64. BODEA, Cornelia, *Lupta românilor pentru unitate națională 1834-1849*, Ed. Academiei, București, 1967.
65. BODIU, Aurel, GOLBAN, Maria, *Portul Tradițional Românesc din Bistrița Năsăud*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012.
66. BOLOGA, Valeriu, *Ajutorul românilor ardeleni pentru răniții războiului independenței*, Sibiu, 1941.
67. BOLOVAN, Ioan, RACOVITAN, Mihai, MARȚIAN, Niciu, și colaboratorii, *Istoria Romaniei. Transilvania*, vol. II, Ed. George Barițiu, Cluj-Napoca, 1997.
68. BOZDOG, Ioan, *Comoara dintr-un manuscris „Astra și românii din secuime”*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2010.
69. BRĂILOIU, Constantin, *Nunta în Someș*, București, 1941.
70. BROTE, Eugen, *Cestiunea română în Transilvania și Ungaria, un Memoriu Politic*, Tipografia Voința Națională, București, 1895.
71. BRUSANOWSKI, Paul, *Concepția canonică a mitropolitului Andrei Șaguna privind organizarea Ortodoxiei ecumenice și a poziției Mitropoliei românești din Transilvania și Ungaria*, versiunea în format electronic a Conferinței Bibliotecii ASTRA, Sibiu.
72. BUHOCIU, Octavian, *Folclorul de iarnă, ziorile și poezia populară*, Ed. Minerva, București.

73. BUNEA, Augustin, *Încercare de Istoria Românilor până în 1382*, București, 1912.
74. BUREACĂ, Ioan I., *Spiritualitate Năsăudeana Bistrițeană*, Ed. Mesagerul, Bistrița, 2006.
75. BUTA, Mircea Gelu, ONOFREIU Adrian, *Bistrița Bârgăului. Contribuții documentare*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2010.
76. BUTA, Mircea Gelu, ONOFREIU Adrian, SALVAN Andreea, *Bârgăul sub pajura imperială*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011.
77. CAV. DE PUȘCARIU, Ioan, *Date Istorice privitoare la Familiile nobile române*, vol. I, Sibiu, 1892.
78. CHINTĂUAN, Ioan, *Bistrița-Năsăud, natura și monumentele sale*, Ed. Carpatica, Cluj-Napoca, 1997.
79. CHIRA, Luca Mircea, *Atlas statistico-descriptiv al localităților județului Bistrița-Năsăud*, Ed. Institutului Național de Statistică, București, 2018.
80. CIAUȘANU, Gh. F., *Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și noi*. ed. critică, prefață și indici tematici de I. Oprișan. Ed. Saeculum I. O. 2001 {reeditare a ediției din 1914}.
81. CORNEANU, Nicolae, *Biserica românească din NV-ul țării în timpul prigoanei horthyste*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1986.
82. CREANGĂ, Ion, *Amintiri din copilărie*, București, 1928.
83. CREȚU, Vasile Tudor, *Ethosu folcloric sistem deschis*, Ed. Facla, Timișoara, 1980.
84. DAICOVICIU, Constantin, *Din istoria Transilvaniei*, vol I, Ed. Academiei, București, 1960.
85. DRĂGANU, Nicolae, *Toponimie și istorie*, Cluj, 1928.
86. FILIP, Vasile V., MENUȚ, Maximilian, *Rituri de trecere*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012.
87. GĂLĂȚAN-JIET, Dumitru, *Rituri de trecere în ținutul momârlanilor - Nașterea*, Ed. Măiastra, Târgu Jiu, 2011.
88. GÂRBACEA, Virgil, *Dealurile Bistriței. Studiu geomorfologic*, Teză de Doctorat, Facultatea de Geografie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 1956.
89. GIURESCU, Constantin C., GIURESCU, Dinu C., *Scurtă istorie a Românilor*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
90. GUSTI, Dimitrie, *Enciclopedia României*, vol. I și II, București, 1938.
91. HAROSA, Cristina-Valeria, *Ritualul nunții în comuna Josenii Bârgăului*, lucrare de licență, Universitatea de Nord, Baia Mare, 2008.
92. HITCHINS, Keith, *Românii 1774-1886*, Ed. Humanitas, București, 1998.
93. HOGIU, Leon, *Bistrița Bârgăului, Repere monografice*, Bistrița, 2012.
94. HOGNOGI, Dănuț, *Aspecte monografice privind istoria ecleziastică a satului Dumbrăveni - județul Bistrița-Năsăud*, Ed. Karuna, Bistrița, 2009.
95. HURMUZAKI, Eudoxiu, IORGA, Nicolae, *Documente despre istoria românilor*, XV, 1, București, 1911.
96. IACOB, Ovidiu, *Rituri de trecere*, Ed. Școala Albei, Alba-Iulia, 1984.
97. IORGA, Nicolae, *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor, Vol. I-II*, Ed. Ministeriului de Instrucție, București, 1901.
98. KÁDÁR József, *Folclor Românesc din nordul Transilvaniei*, Ed. Saeculum I.O., 2005.
99. KLIGMANN, Gail, *Nunta mortului*, Ed. Polirom, Iași, 1998.
100. LAPEDATU, Ion I., *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, vol. I, București, 1929.
101. LAURENȚIU, Florica Elena, *O carte a morților la români*, Ed. Timpul, Iași, 1998.
102. LEB, Vasile, *Biserica și implicare. Studii privind istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ed.

- Limes, Cluj, 2000.
- 103.LUCUȚA, Daniela Cristina, *Obiceiurile ciclului individual pe Valea Bârgăului*, lucrare de licență la Universitatea de Nord Baia Mare, Facultatea de Litere, coord. șt. lect. dr. Vasile V. Filip, 2008.
 - 104.MAIOR, Petru, *Istoria bisericii românilor atât acestor dincoace cât și a celor dincolo de Dunăre*, Buda, 1813.
 - 105.MAN, Dorel, *Viața în cuvinte. In onorem-Părintele Simion Cristea*, Ed. Iris Mar, București, 2007.
 - 106.MARIAN, Simion Florea, *Nunta la români*, Studiu istorico-etnografic comparat, București, 1990.
 - 107.METEȘ, Ștefan, *Emigrări românești din Transilvania în sec. XIII-XX*, Ed. Științifică, București, 1971.
 - 108.MIHĂILESCU, Vintilă, *Carpații Sud-Estici*, Ed. Științifică, București, 1963.
 - 109.MOLDOVAN, Victor, *Faceți Cooperative*, tipografia Gheorghe Mateiu, Bistrița, 1922.
 - 110.MORARU, Alexandru, *Învățământul teologic universitar ortodox român din Cluj (1924-1952)*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1996.
 - 111.MORARU, Alexandru, HORT, Gavril, *Mănăstirea Nașterea Maicii Domnului, jud. Bistrița Năsăud (1927-2015)*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2016.
 - 112.NAUM, Traian, BUTNARU, Emil, *Căliman-Bârgău*, Ed. CNEFS, București, 1969.
 - 113.NETEA, Vasile, *Conștiința originii comune și a unității naționale în istoria poporului român*, București, 1980.
 - 114.NICOARĂ, Toader, *Transilvania la începuturile timpurilor moderne (1680-1800)*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
 - 115.NICOLAU, Irina, *Talmeș balmeș de etnologie și multe altele*, Ed. Ars Docendi, București, 2001.
 - 116.ONOFREIU Adrian, *Istoricul Cooperativelor de Credit din Județul Bistrița Năsăud*, Ed. George Coșbuc, Bistrița, 2004.
 - 117.ONOFREIU Adrian, BOLOVAN, Ioan, *Contribuții documentare privind istoria regimentului grăniceresc năsăudean*, Ed. Enciclopedica, București, 2006.
 - 118.PĂCĂȚIAN, Teodor V., *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana ungară*, editorial dedicat Marii Uniri din 1918, vol. II, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2016.
 - 119.PĂCURARIU, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, 1957.
 - 120.PĂCURARIU, Mircea, *Începuturile mitropoliei Transilvaniei*, București, 1980.
 - 121.PAPP, I. Ioan, *Procesul memorandumului românilor din Transilvania. Acte și date*, Cluj, vol. I, 1933.
 - 122.PETRA, Nicolae N., *Băncile românești din Ardeal și Banat*, Ed. Cartea Românească, Sibiu, 1936.
 - 123.POP, Mihai, *Obiceiuri tradiționale românești*, ed. revăzută, Ed. Univers, București, 1999.
 - 124.POP, Ștefan I., *O pagină de istorie*, Bistrița, 1947.
 - 125.POP-RETEGANUL, Ion, *Starostele sau Datine de la nunțile românilor ardeleni*, Tipografia Aurora – A. Todoran, Gherla, 1891.
 - 126.PUȘCARIU, Ioan S., *Disertațiunea despre împărțirea politică a Ardealului (ca manuscris data)*, Sibiu, 1864.
 - 127.RAȚIU, George Vasile, *Soarele stă la Bârgău*, Bistrița, 2002.
 - 128.ROLLER, Mihail, *Documente privind Istoria României. Războiul pentru independență*, Ed.

- Academiei RPR, București, 1952-1955, vol. IV, 1877.
129. ROTARU, Traian, *Recensământul din 1857, Transilvania*, ed. a II-a, Ed. Staff, 1996.
130. SÂRCU, Ioan, *Câteva aspecte de geomorfologie din munții Bârgăului. Probleme de geografie*, vol. IV, București, 1957.
131. ȘEULEANU, Ion, *Poezia populară de nuntă*, București, 1985.
132. ȘEULEANU, Ion, *Nunta în Transilvania (în contextul ceremonialului nupțial al românilor)*, Ed. Viitorul Românesc, București, 2000.
133. SEVANTOS, Elena, *Nunta la români. Studiu istorico - etnografic comparativ*, Ed. Academiei, București, 1889.
134. SOHORCA, Iustin, *Datini și folclor din Sângeorz-Băi*, număr îngrijit de Clemente Plăianu și Ieronim Marțian, Cercul Cultural-Istoric „Plaiuri Năsăudene și Bistrițene”, Cluj-Napoca, 1988.
135. ȘOTROPA, Virgil, DRĂGANU, Nicolae, *Istoria școlilor năsăudane*, Năsăud, 1913.
136. STOIAN, Mihai, *Procesul unui proces*, Ed. Cartea Românească, București, 1978.
137. SULZER, Fr. J., *Geschichte des Transalpinischen daciens*, I, Viena, 1781.
138. TANGO, Teodor, *Virtus Romana Rediviva*, vol. II, f. e., Bistrița, 1974.
139. THEODORESCU, Vasile M., *Transilvania sub maghiari și români*, București, 1941.
140. TONCIULESCU, Paul Lazăr, *Cronica notarului Anonymus, Faptele Ungurilor* (traducere de pe fotocopia originalului de la Viena), Colecția Înțelepciunea Străbunilor, Ed. Miracol, București, 1996.
141. UJVARI, I., *Geografia apelor României*, Ed. Științifică, București, 1972.
142. URSU, Nicolae, *O nuntă în Valea Almăjului*, Timișoara, 1940.
143. VIDICAN, Alexandru, *Protopopiatul Ortodox Român Bistrița, Monografie - Album*, Ed. Karuna, Bistrița, 2008.
144. VORONCA, Elena Niculiță, *Datinile și credințele poporului român*, vol. II, Ed. Polirom, Iași, 1988.
145. VRĂSMAȘ, Niculae, *Moștenirea lui Fabian*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2015.
146. VRĂSMAȘ, Niculae, *Prundu Bârgăului o vatră străveche*, Bistrița, 2007.
147. VRĂSMAȘ, Teo, *Țara Bârgăului*, 1998, Bistrița, mss. în posesia autorului.
148. WACHSMANN-HOGIU, Titus, *Bârgăuani de top*, Ed. Karuna, Bistrița, 2009
149. WACHSMANN-HOGIU, Titus, *Mic ghid prin Țara Bârgăului*, Ed. Răsunetul, Bistrița, 2003.

F. Studii și articole

150. ***, „Istoricul Districtului năsăudean”, în *Arhiva Someșană*, nr. 9, Năsăud, 1928.
151. ***, „Spicuri istorice grănicerești”, în *Arhiva Someșană*, nr. 20, 1936.
152. ***, „Vicarul Grigore Moisil 1814-1891. Autobiografie”, în *Arhiva Someșană*, nr. 4, 1926.
153. ***, „Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928”, în *Cultura Națională*, București, 1929, vol. I, vol. II, vol. III.
154. BALOSIN, Elena, *Fauna piscicolă din apele Bârgăului*, comunicare la ediția a XIII-a a Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, 1984.
155. BĂLAN Traian, „Valea Bârgăului în secolul al XVIII-lea”, în *File de istorie*, vol. IV, 1976.
156. BĂLAN Traian, „Aspecte privind mișcarea memorandistă în ținutul Bistriței și Năsăudului

- (1884 - 1895)", în *File de istorie*, vol. VI, 1989.
157. BĂLAN Traian, BĂLAN Viorica, „Aspecte privind participarea populației Văii Bârgăului la susținerea războiului pentru independența de stat a României”, în *File de istorie*, vol. V, 1988.
158. BĂCA, Ioan, *Câteva considerații privind turismul cultural-religios în cadrul județului Bistrița-Năsăud*, *Studii și cercetări etnoculturale*, 14, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Bistrița, 2009.
159. BĂCA, Ioan, „Contribuția intelectualilor bârgăuani la cunoașterea geografiei și istoriei Văii Bârgăului”, în *Arhiva Someșană*, nr. VIII, Năsăud, 2009.
160. BĂCA, Ioan, „Personalitatea geografică a comunei Bistrița Bârgăului”, în *Anuarul Bârgăuan*, nr. 1, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011.
161. BĂCA, Ioan, ONOFREIU, Adrian, „Evoluția administrativ teritorială a județului Bistrița-Năsăud”, în *Revista Bistriței*, nr. 20, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Bistrița, 2006.
162. BĂCA, Ioan, ONOFREIU, Adrian, „Modele comparative de organizare administrativ-teritorială și instituțională a județului Bistrița-Năsăud”, în *Studii și cercetări etno-culturale*, 15, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, 2011.
163. BERNEA, Ernest, „Nunta în Țara Oltului. Încercare de sociologie românească”, în *Studii de folclor și literatură*, Ed. pentru Literatură, București, 1967.
164. BIGHIGEAN, Vasile, „Statutul grăniceresc”, în *Arhiva Someșană*, nr. 8, 1928.
165. BINDER, Paul, „Din geografia istorică a pășunilor din Carpații Orientali”, în *File de Istorie*, vol. III, 1974.
166. BOCA Pompei, *Conscripția Bârgăului din 1783*, comunicare la ediția I a Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, 1972.
167. BOCA Pompei, „Populația județului Bistrița-Năsăud între anii 1720-1870”, în *File de Istorie*, vol. IV, 1976.
168. BOCA Pompei, „Vechimea documentară a localităților din județul Bistrița-Năsăud, sec. XV-XX”, în *File de istorie*, vol. IV, 1976.
169. BOCA Pompei, MOLDOVAN Ioan, „Populația județului Bistrița-Năsăud între anii 1870-1970”, în *File de istorie*, vol. III, 1974.
170. BOȘCAIU, Nicolae, „Problemele conservării vegetației alpine și subalpine”, în *Ocrotirea Naturii și a Mediului Înconjurător*, nr. 19, Ed. Academie Republicii Socialiste România (în continuare RSR), București, 1975.
171. BOȘCAIU, Nicolae, „Destinul florei”, în *Almanah turistic*, București, 1978.
172. BUNEA, Augustin, „Din istoria românilor, Episcopul Inocentiu Klein (1728-1751)”, în *Foia școlastică. Organ al Reuniunii învățătorilor gr. cat. din Archidieceasa gr. cat. de Alba-Iulia și Făgăraș*, II, 14, Blaj, 1900.
173. BUREACĂ, Ioan I., „Aspecte ale bejeniei în veacul al XVIII-lea din jud. Bistrița-Năsăud”, în *File de istorie*, nr. 1, Bistrița, 1971.
174. BUTA, Mircea Gelu, „Primarul reformator al Bistriței Av. Corneliu Mureșan (1903-1996)”, în *Anuarul Arhivelor Mureșene*, nr. IV (VIII), (serie nouă), Târgu-Mureș, 2015.
175. BUZILĂ, Ștefan, „Nuntă la țaranul român din giurul Năsăudului”, în *Tribuna*, Sibiu, nr. 199, 1/13 septembrie 1890.
176. BUZILĂ, Ștefan, „Familia grănicerească Anton”, în *Arhiva Someșană*, nr. 11, 1929.
177. CEMUCAN, Ioan, „Ecouri memorandiste la intelectualii din Prundu Bârgăului”, în *File de istorie*, vol. II, 1972.
178. CHIFĂR, Nicolae, „Mitropolitul Andrei Șaguna, creator de epocă în istoria Bisericii

- Ortodoxe din Transilvania*” (coord. Mircea Păcurariu), Ed. Andreiană, Sibiu, 2008.
179. CHINDRIȘ, Ioan, IACOB, Niculina, *Din Istoria Românilor Episcopul Inocențiu Klein 1728-1751*, ed. a II-a, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2012. CIOBANU, Virgil, „Statistica românilor ardeleni din anii 1760-1762”, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, III, (1924-1925), Institutul de arte grafice „Ardealul”, Cluj, 1926.
180. CIURUȘ, Teodor, „Din însemnările lui Vasile Buzdug”, în *Arhiva Someșană*, nr. 24, 1938.
181. CONEA, Ion, „Destinul istoric al Carpaților”, în *Țară și neam*, București, 1941 (Colecția Rânduiala) reeditate în vol. „Geopolitica – studii”, 1994.
182. CORBU, Ioan, „Zimbrul în ținutul Năsăudului”, în *Arhiva Someșană*, nr. 4, 1926.
183. COȘBUC, Anton, „Obârșia satului Leșu și Contribuții la istoricul bisericii din Leșu”, în *Arhiva Someșană*, nr. 17, 1933.
184. COȘBUC, Anton, „Sensul determinativelor din denumirea localităților Ilva Mare și Ilva Mică”, în *Arhiva Someșană*, nr. 1, 1972.
185. CRIȘAN, I. H., DĂNILĂ, Ștefan, „Celții pe teritoriul județului Bistrița-Năsăud”, în *File de istorie*, vol. I, 1971.
186. CUCEU, Ion, (în colaborare cu D. Pop), „Riturile de nuntă și Strigăturile și orațiile de nuntă, în Folclorul Văii Gurghiului”, în *Marisia. Studii și Materiale*, vol. VI, 1976, vol. VII, 1977.
187. CURTICĂPEAN, Vasile, *Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918*, Ed. Științifică, București, 1968.
188. DAN, Ovidiu Olimpiu, „Eliseu I. Dan: Am pus și eu umărul la realizarea Marii Uniri”, în *Răsunetul*, Bistrița, 02/08/2018.
189. DĂNILĂ, Ștefan, „O așezare din epoca bronzului descoperită la Livezile”, în *Materiale arheologice*, vol. IX, București, 1971.
190. DĂNILĂ, Ștefan, „Contribuții privind unele cetăți din NE-ul Transilvaniei”, în *File de istorie*, vol. II, 1972, vol. III, 1974
191. DRĂGOI, Marius Dan, „Ritualul nunții în satul Spermezeu”, în *Studii și cercetări etnoculturale*, editată de Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, vol. VIII, 2003.
192. FAUR, Flaminia, „Actiunea generala a românilor împotriva proiectului școlar apponyan(1907)”, în *Cele Trei Crișuri*, Oradea, nr. 9-10, 1994.
193. FILIPAȘCU, Alex, „Destinul faunei”, în *Almanah turistic*, 1978.
194. FIRA, Gheorghe, „Nunta în jud. Vâlcea”, în *Cultura Națională*, Academia Română, București, 1988.
195. GĂZDAC, Grigore, „Năsăudenii și războiul pentru independență din: 1877-1878”, în *Ritmuri*, mai 1977.
196. GHIȚAN, Teodor, „Istoria comunei Borgo Bistrița de Popa Vasile Pavel”, în *Arhiva Someșană*, nr. 23, Năsăud, 1938.
197. GHIȚAN, Teodor, „Contribuții la istoricul Văii Bârgăului. Delimitarea hotarului dintre Bârgău și comuna săsească Iad”, în *Arhiva Someșană*, nr. 35, 1939.
198. GHIȚAN, Teodor, *Despre Monografia Văii Bârgăului*, comunicare la ed. a XI-a a Simpozionului cultural al Văii Bârgăului, 1982.
199. GIORGIȚĂ, Mihai, „Considerații la trecutul Văii Rodnei și Bârgăului, (până în sec. al XIV-lea)”, în *Anuarul Bârgăuan*, nr. 2, Ed. Eikon, Cluj Napoca, 2012.
200. GRECU, Ioan, „Femeile din Transilvania și războiul de independență”, în *Tribuna*, Cluj-Napoca, 1977.
201. GUBESCH, Liviu, „Răspândirea relictului glaciatic zimbrul (Pinus Cembra) în Călimani”, în

- Ocotirea Naturii*, nr. 1, Ed. Academiei, 1969.
202. GUNDISCH, K. G., „Patriciatul orășenesc al Bistriței până la începutul secolului al XVI-lea”, în *File de istorie*, vol. IV, 1976.
203. HITCHINS, Keith, BEJU, Ioan N., „Conscripția clerului ortodox transilvan din 1767”, în *Mitropolia Ardealului*, an. XXIX, nr. 7-8, Sibiu, 1984.
204. ILIEȘ, Ioan, „Ioan Pop Reteganul - învățător la Rodna”, în *Arhiva Someșană*, seria II, Cluj-Napoca, nr. 3, 1975.
205. JIMBOREANU, Vasile, „Intenție izvorâta din simțire”, în *Ritmuri*, supliment al publicației *Ecoul*, mai 1977.
206. TONTSCH, Günther H., „Legiferarea statutară și jurisdicția ca atribuții fundamentale ale Universității Săsești”, în *Transilvania și sașii ardeleni în istoriografie*, Sibiu, 2001.
207. LUPU, Ștefan, „Ecoul Unirii Principatelor pe meleagurile năsădene”, în *File de istorie*, nr. 1, 1971.
208. MAIOR, Liviu, „Contribuții documentare la ecoul războiului de independență în Transilvania”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, s. Historia fase., I, 1973.
209. MANOLIU, Sandu, *Icoana unei școli - Anuarul școlii normale din Năsăud*, Năsăud, 1929.
210. MARINESCU, George, „Cercetări și descoperiri arheologice aparținând bronzului timpuriu (cultura Coțofeni) în nord-estul Transilvaniei”, în *Revista Bistriței*, nr. VIII, Ed. Glasul Bucovinei, Iași, 1994.
211. MARINESCU, George, DĂNILĂ, Ștefan, „Unelte, arme și obiecte de piatră șlefuită descoperite pe teritoriul județului Bistrița-Năsăud”, în *File de Istorie*, vol. III, Bistrița, 1974.
212. MARȚIAN, Iulian, „Documente bisericești”, în *Arhiva Someșană*, nr. 9, Năsăud, 1928.
213. MARȚIAN, Iulian, „Acte și documente, Satul proiectat în trecătoarea Bârgăului la locul numit Fântânele”, în *Arhiva Someșană*, nr. 11, Năsăud, 1929.
214. MARȚIAN, Iulian, „Raportul Locotenentului Friedrich Storch de Arben din 1848-1849”, în *Arhiva Someșană*, nr. 12, 1930
215. MĂNARCĂ, Adrian Liviu, „Titus Wachsmann-Hogiu și Niculae Vrăsmaș, cetățeni de onoare ai comunei Prundu Bârgăului”, în *Răsunetul*, Bistrița, 30/08/2011.
216. MÖCKEL, Andreas, „Istoriografie și conștiință istorică la sașii ardeleni”, în *Transilvania și sașii ardeleni în istoriografie*, Sibiu, 2001.
217. MOISIL, Iuliu, „Două adrese și amintiri”, în *Arhiva Someșană*, nr. 8, Năsăud, 1928.
218. MOISIL, Iuliu, „Conștiința națională și eroismul grănicerilor năsăudeni”, (subtitlul „La Arcole”), în *Arhiva Someșană*, Năsăud, nr. 24, 1938.
219. MORARU, Alexandru, „Situația românilor transilvăneni din perioada horthystă reflectată în unele documente ale vremii”, în *Angvstia*, 3, 1998
220. NEMEȘ, Viorel, „Aspecte ale situației învățământului din Țara Bârgăului”, în *Anuarul Bârgăuan*, Cluj-Napoca, nr. 2, 2012.
221. NETEA, Vasile, *Istoria Memorandumului românilor din Transilvania și Banat*, 1946, Anexa nr. 3 și *Tribuna* nr. 118, din 27/8, VI, 1892.
222. NETEA, Vasile, *Țara Bârgăului*, comunicare la ediția a XII-a a Simpozionului cultural Valea Bârgăului, 1983, în „Ecoul”, nr. 1438, 04.06.1983
223. NETEA, Vasile, „Considerații privind Revoluția de la 1848”, al 5-lea „Simpozion Cultural al Văii Bârgăului”, din 30 mai 1976, în *Răsunetul*, martie 2012.
224. ONOFREIU, Adrian, „Vasile Buzdug”, în *Anuarul Bârgăuan*, nr. 1, Cluj-Napoca, 2011.
225. PAȘCU, Ștefan, „Din trecutul istoric al orașului Bistrița”, în *File de istorie*, vol. I, 1971.

226. PUȘCAȘ, Vasile, VESA, Vasile, *Dezvoltare și modernizare în România Interbelică 1919-1939. Culegere de Studii*, Editura Politică, București, 1988.
227. POP, Aurelia, „Identitate și alteritate în relațiile interconfesionale din Bistrița-Năsăud în a doua jumătate a secolului al XIX-lea”, în *Arhiva Someșană*, nr. 1, seria III, Ed. Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2002.
228. POP, Septimiu, „Din istoricul învățământului din județul Bistrița-Năsăud”, în *File de istorie*, nr. 1, 1971.
229. POPIȚAN, Dumitru, „Despre Țara Bârgaielor și oamenii ei”, în *Anuarul Bârgăuan*, Anul I, nr. 1, Cluj-Napoca, 2011.
230. PROTASE, Dumitru, „Istoria străveche și veche a județului Bistrița-Năsăud”, în *Studii și cercetări etnografice în Bistrița-Năsăud*, Bistrița, 1977.
231. PROTASE, Dumitru, DĂNILĂ, Ștefan, „Un castru roman de pământ la Livezile pe granița de nord a Daciei”, în *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie* (în continuare: SCIVA), nr. 3, tom. 19, 1968.
232. RETEGAN, Simion, „Două petiții din Bistrița-Năsăud adresate Dietei de la Sibiu”, în *File de istorie*, vol. II, 1972.
233. RETEGAN, Simion, „Aspecte ale biconfesionalității românilor din Transilvania la mijlocul sec. al XIX-lea (1850-1867)”, în *Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca*, 35, 1996.
234. ROSLER, Rudolf, „Din istoria pescuitului și a pisciculturii în județul Bistrița-Năsăud”, în *File de Istorie*, vol. III, 1974.
235. RUS, Viorel, „Tragicul destin al sașilor din județul Bistrița-Năsăud la sfârșitul celui de-al doilea război mondial și în anii comunismului”, în *Revista Bistriței*, XXVII, Ed. Accent, Bistrița, 2013.
236. RUSU, Ioan, „Câteva date privind vechea organizare administrativă și judecătorească a unor teritorii din județul Bistrița-Năsăud”, în *File de istorie*, vol. I, Bistrița, 1971.
237. RUSU, Ioan, „Rarități floristice și faunistice din județul Bistrița-Năsăud”, în *File de Istorie*, vol. II, 1971
238. STUPINEAN, Iulia, „Constantin Pavel, Părintele Operei Române din Cluj-Napoca”, în *Gazeta de Bistrița*, 27/09/2009.
239. ȘORBAN, Raoul, „Petre Țurlea, Ip și Trăznea - Atrocități maghiare și acțiuni diplomatică (recenzie)”, în *Angvstia*, Ed. Enciclopedică, București, 1996.
240. ȘOTROPA, Virgil, „Istoricul Districtului Năsăudului”, în *Arhiva Someșană*, nr. 1, Năsăud, 1924.
241. ȘOTROPA, Virgil, „Regimentul grăniceresc năsăudean”, în *Arhiva Someșană*, nr. 2, Năsăud, 1925.
242. ȘOTROPA, Virgil, „Voci străine despre români”, în *Arhiva Someșană*, nr. 2, Năsăud, 1925.
243. ȘOTROPA, Virgil, „Războaie din trecut”, în *Arhiva Someșană*, nr. 1, nr. 3, nr. 4, Năsăud, 1924-1936.
244. ȘOTROPA, Virgil, „Împăratul Iosif II în Districtul Năsăudului”, *Arhiva Someșană*, nr. 4, 1926.
245. ȘOTROPA, Virgil, „Din zilele de zăbucium ale anilor 1848-1849”, în *Arhiva Someșană*, nr. 6.
246. ȘOTROPA, Virgil, „După revoluția din 1848”, în *Arhiva Someșană*, nr. 7.
247. ȘOTROPA, Virgil, „Istoria Districtului Năsăudean”, în *Arhiva Someșană*, nr. 9, 1928.
248. ȘOTROPA, Virgil, „ Militarizarea Văii Bârgăului”, în *Arhiva Someșană*, nr. 10, Năsăud,

- 1929.
249. ȘOTROPA, Virgil, „Contribuții la istoria revoluției lui Horea”, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, V, 1928-1930, Cluj, 1929.
250. ȘOTROPA, Virgil, „Un proces multiseclar”, în *Arhiva Someșană*, nr. 13.
251. ȘOTROPA, Virgil, „Bejenii în secolul XVIII”, în *Arhiva Someșană*, nr. 16, 1932.
252. ȘOTROPA, Virgil, „Urme din timpul curuților”, în *Arhiva Someșană*, nr. 17.
253. ȘOTROPA, Virgil, „Revolta Districtului năsăudean”, 1755-1762, în *Arhiva Someșană*, nr. 23, Năsăud, 1933.
254. ȘOTROPA, Virgil, *Comandanții regimentului grăniceresc năsăudean*, în volumul închinat Fraților Alexandru și Ion I. Lapedatu, cu ocazia împlinirii a 60 de ani, București, 1936.
255. ȘOTROPA, Virgil, „Năsăudul de altă dată 1. Aspecte și fapte 2. Din registrele bisericii unite 3. Din trecutul și din registrele bisericii romano-catolice 4. Cartea de Aur 5. Casina română”, în *Arhiva Someșană*, nr. 19, 1936.
256. ȘOTROPA, Virgil, „Înființarea graniței militare năsăudene, Raport”, în *Arhiva Someșană*, nr. 25, 1939.
257. ȘTER, Ioan Chiș, „Credințele și riturile de înmormântare în Evul Mediu”, în *Anuarul Arhivei de Folclor*, vol. XV-XVIII (1994-1996), Ed. Academiei, Cluj-Napoca, 1996.
258. VAIDA, Ioan, „Pagini din viața lui Alexandru Bohățel”, în *Arhiva Someșană*, nr. 27, Năsăud, 1940.
259. VASILIEV, Valentin, „O piesă sculpturală de factură celtică”, în *Acta Musei Napocensis*, vol. VI, 1969.
260. VĂRAN, Dana, „Instituția protopopiatului ortodox al Bistriței reflectată în documentele create”, în *Revista Ilustrată*, Serie nouă, Anul III, nr. 5-6, 2006.
261. VĂRAN, Dana, „Familia protopopilor Buzdug”, în *Anuarul Bârgăuan*, nr. 1, Cluj-Napoca, 2011.
262. VĂLSAN, George, „Transilvania, în cadrul unitar al pământului și statului român”, în *Studii antropogeografice, etnografice și geopolitice*, Ed. Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2001.
263. VRĂSMAȘ, Nicolae, „Constantin Pavel, un artist de talie europeană”, în *Răsunetul*, 11/24/2009.
264. VRĂSMAȘ, Nicolae, „Tiha Bârgăului, o vatră străveche în curs de modernizare”, în *Anuarul Bârgăuan*, nr. 2, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012.
265. VRĂSMAȘ, Nicolae, „Vasile Netea și Țara Bârgăului”, în *Răsunetul*, 02/28/2012.
266. VRĂSMAȘ, Nicolae, „Vasile Fabian Bob, unul dintre primii noștri poeți”, în *Răsunetul*, 12/27/2012, Bistrița.
267. VRĂSMAȘ, Nicolae, „Izvoare monografice Bârgăuane”, în *Anuarul Bârgăuan*, nr. 6, 2016
268. VRĂSMAȘ, Teo, *Monografia geografică a Văii Bârgăului*, lucrare pentru gradul I, 1980.
269. VRĂSMAȘ, Teo, „Relieful Țării Bârgăului”, în *Anuarul Bârgăuan*, nr. 2, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012.
270. VRĂSMAȘ, Teo, „Rețeaua hidrografică a Țării Bârgăului”, în *Anuarul Bârgăuan*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2014.
271. VRĂSMAȘ, Teo, „Toponime din Țara Bârgăului”, în *Anuarul Bârgăuan*, nr. 5, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2015.
272. VRĂSMAȘ, Teo, „Considerații geografice și toponimice privind Țara Bârgăului. Considerații climatice”, în *Anuarul Bârgăuan*, nr. 5, volum coordonat, îngrijit și prefăcut de Nicolae Vrăsmaș, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2015.

G. Resurse media

273. <http://www.tribuna.ro/stiri/eveniment/centenarul-marii-uniri-din-cauzele-profunde-ale-unirii-cartea-secretă-maghiară-din-1907-un-atentat-la-existenta-națională-a-românilor-transilvăneni-133070.html>
274. <http://www.magazinsalajejan.ro/cultura/revista-caiete-silvane-va-recomanda-dictatul-de-la-viena-si-masacrele-de-la-ip-si-treznea-70-de-ani>, nr. 67 – 68 din 31 august 2010
275. <https://sites.google.com/site/protopopiatulortodoxbistrita/Protopopiatul-Otodox-Bistrita>